

REIVINDICACIÓ DE SALVADOR ESPRIU

JOSEP MARIA SOLÀ

No crec que resulti ociós de recordar que enguany celebrem (sense pena ni glòria, ai las!) el vintè aniversari de la mort de Salvador Espriu —concretament, fou el 22 de febrer de 1985. Que el llegat de l'autor continua sortosament viu ens ho demostra, si més no, la publicació a *L'Avenç* (núm. 283, setembre 2003) d'un monogràfic sota el títol d'"Un altre Espriu, si us plau"; el volum d'Edicions Proa (2004) intítulat *Lectures de Salvador Espriu*; una magnífica antologia poètica on cada poema és comentat per un autor diferent; i, sobretot, l'edició crítica de l'obra completa a càrrec del Centre de Documentació i Estudi Salvador Espriu (CDESE), coordinat per Rosa M. Delor.

Si, d'una banda i felicitat, hom coincideix a bastament en la valoració, mestratge i perdurabilitat que ha suposat —i suposa— la poesia d'Espriu, no passa el mateix, em temo, amb la seva obra en prosa, i és precisament aquesta la que volia reivindicar: la narrativa d'Espriu com un model de prosa absolutament vàlid, tant a nivell conceptual com estilístic, per als nostres temps de *desconcert*.

Cal fer esment que Espriu començà la seva obra literària publicant en prosa: la seva primera novel·la, *El doctor Rip* (1931), l'escriuí quan tenia 17 anys (excep-

tuem, ara, *Israel* (1929), un seguit d'estampes de l'Antic Testament escrites en castellà); continuà amb una altra novel·la, *Laia* (1932), i seguí *Aspectes* (1934), un conjunt de 12 narracions on personatges i ambients comencen a ser tractats de forma grotesca i esperpèntica. La crítica fou majoritàriament duríssima envers aquestes tres primeres obres d'Espriu (tret de Josep Pla que recorda l'aparició d'*El doctor Rip* com d'una autèntica "irrupció [...] Espriu aparegué ja completament al marge de tota influència orsiana i completament aberrant a l'òrbita noucentista"): per contra, *Laia* va ser titllada de "moralment malsana", i d'*Aspectes* es digué que era "un llibre agre, d'un pessimisme violent, una mica menyspreador de la psicologia" (sic), on hi predominava "un gust per l'horror i el grotesc". El mateix Espriu se'n sentí profundament ferit i reconegué que se l'havia tractat "amb una duresa hepàtica innecessària".

Malgrat la duresa amb què el tractà la crítica, les famoses "riallades homèriques" d'Espriu no s'estroncaren (recordem que aquesta època universitària fou la més feliç de la seva vida): per contrarestar les acusacions que se li fan de neomodernista, escriuí una *nouvelle* irònica, amable i banal, *Miratge a Citerea* (1935), i un nou aplec de 28 narracions, *Ariadna al laberint grotesc* (1935), completament ignorat per la crítica, que constitueix la primera síntesi orgànica de tot el

seu univers literari alhora que és una sàtira implacable a personatges i institucions del seu temps (i on es palesa, per primer cop, la *cordial enemistat* que l'uní a Carles Riba durant tota la vida (el gran hel·lenista hi surt atitellat sota l'anagrama de Crisant Baptista Mestres: que Riba s'hi degué sentir al·ludit ho demostra el comentari que féu sobre *Primera història d'Esther* (1948) en acabar una lectura de l'obra feta al Liceu Francès pel mateix Espriu: "Tant que hem hagut de treballar, per ara tornar a Pitarra").

Ho direm de manera dràstica: és imprescindible de llegir (o de rellegir, és clar), ara mateix, per conèixer-nos a nosaltres mateixos i *per comprendre* el nostre país, aquestes tres obres de narrativa genials, magnífiques i inapel·lables —i per aquest mateix ordre, si pot ser: *Aspectes*, *Ariadna al laberint grotesc* i *Les roques i el mar, el blau* (1981). Potser llavors entendrem les paraules del crític Ponç Puigdeval (*El País*, 14 de setembre de 2000) quan afirma, sense ambages, que "si s'agafa la seva escriptura com a model és fàcil concloure que la major part de la prosa contemporània és una pallassada insulsa, una petrificació inútil o un escampall de quincalleria."

